

BSZE - BEVEZETÉS - 2014

Lukács 24,45

Az evangéliumi keresztény gyülekezetek tagjaitól gyakran halljuk ezt az elkeseredett kérdést: „*Miért nem értik meg az emberek a Biblia üzenetét, amikor az olyan világos?*” Valóban olyan világos a Biblia? Nem hiszem. Lukács evangélista feljegyzése szerint, Jézus tanítványai is csak akkor értették meg az Ószövetséget, amikor Jézus megnyitotta értelmüket.

E rövid előadásban először azokat az akadályokat szeretném bemutatni, amelyek a bibliai szövegek megértésének útjában állnak. Majd röviden bemutatom a Biblia tanulmányozásának egyszerű lépéseit. Végül szólok arról, hogy a Biblia szent könyv, Isten szava emberi nyelven, ezért megértésének spirituális előfeltételei, és következményei vannak.

Leküzdésre váró akadályok

A Biblia megértésének vannak nyelvi, kulturális, történeti akadályai. Nem azért vesszük számba ezeket, hogy elmenjen a kedvünk a Szentírás olvasásától, hanem azért, hogy lássuk, mi az, amin felül kell kerekednünk ahhoz, hogy megértsük Isten üzenetét.

1. *Az első akadály, hogy mi a harmadik személy szemszögéből olvassuk a Bibliát?* Mit jelent ez? Az első olvasat az, hogy az írók látták saját írásukat. Mire gondolhatott Pál apostol, amikor leírta ezt a mondatot: „*Nem emlékeztek rá, hogy amikor nálatok voltam, megmondtam nektek mindezt?*” (2Thessz 2,5). A második perspektíva az, ahogy az eredeti olvasók értették a Bibliát? Mire gondolhattak a Thesszalonikaiak, amikor elolvasták ezt a mondatot. Sem Pál fejével, sem a Thesszalonikai gyülekezet tagjainak fejével nem tudunk gondolkodni, ezt a helyzetet nevezzük harmadik perspektívának.
2. *A második akadály a nyelv.* Az Ószövetség egy részét héberül, egy kisebb részét arámul, az Újszövetséget görögül írták. Mi azonban magyarul, vagy más modern nyelven olvassuk. A maga módján minden fordító arra törekszik, hogy a tőle telhető leghitelesebb módon adja vissza az eredeti szöveg értelmét, de nincs tökéletes fordítás. Bizonyos értelemben minden fordítás egyszersmind ferdítés is.
3. *A harmadik akadály, amit le kell küzdenünk a Biblián belüli irodalmi stílusok sokfélesége.* A Biblia nem egy könyv, amit egy stílusban írtak, hanem hatvanhat könyvecske. Vannak köztük elbeszélések, példázatok, versek, közmondások, prédikációk, levelek, víziók, törvényszövegek, királyi rendeletek, stb. Másként értelmezik a Gazdag és Lázár példázatát azok, akik iróniát látnak Jézus szavaiban, és másként, akik ténynek veszik, hogy halála után Lázár Ábrahám kebelére jutott.
4. *A negyedik akadály a kultúrák különbözősége.* A bibliai írók és az olvasók is közel-keleti emberek voltak, akik a Földközi tenger keleti partvidékén éltek.

Ókori emberek voltak, akik az ókori ember szemével nézték a világot. Mi Európában élünk a legújabb korban, és ennek megfelelő módon szemléljük a világot. Át kell hidalnunk tehát azt a kulturális különbséget, ami köztünk és a bibliai korban élő emberek között van.

5. *Az ötödik akadály a történelmi távolság.* Maga a Biblia is több ezer évet ölel fel Ádámtól fogva János apostolig. Ennyi idő alatt sokat változott a világ. Mi azonban a Biblia legfiatalabb könyveitől is kétezer éves távolságban vagyunk. Ennek következtében jelentős erőfeszítésekre van szükségünk, hogy megértsük, mit jelentettek bizonyos bibliai kijelentések ott és akkor, hogy aztán felismerhessük azokat az alapelveket, amelyeket itt és most szeretnénk alkalmazni.
6. *A hatodik akadály* kisebb, mint ahogy azt a Biblia egyes kritikusai gondolták, de mégsem lehet teljesen elhanyagolni: elvesztek azok a kéziratok, amelyek a próféták és az apostolok kezéből kerültek ki. *A Biblia szövege csupán másolatokban áll rendelkezésünkre*, és e másolatok között vannak kisebb-nagyobb eltérések, amelyek nem változtatják meg, de árnyalják a bibliai szöveg értését. A Jelenések könyve hetedik boldogmondása például abban a szövegben, amit Károli Gáspár használt így szólt: „Boldogok, akik *megtartják az ő parancsolatait...*”, míg az újabb fordítások által használt görög szövegben ezt olvassuk: „Boldogok, akik *megmossák ruhájukat...*” (Jel 22,14). A görögben a két szöveg hasonlóan hangzik, ezért a szövegkritikusok véleménye megoszlik arról, hogy melyik lehetett az eredeti. Ma azt mondják sokan, hogy a második lehetett az eredeti, az első változat diktálás közben tapasztalt elhallás eredménye lehet.

Hogyan értjük meg?

Érdemes megvizsgálni a bibliai szöveg vizsgálatának hat egyszerű lépését, mert ezzel le tudjuk küzdeni azokat az akadályokat, amelyek az üzenet megértése előtt tornyosulnak.

Első lépés: az imádság

Mivel a lelki dolgok lelkiképpen ítéltetnek meg (1Kor 2,14), teljesen természetes, hogy mielőtt hozzáfognánk a Szentírás tanulmányozásához, Istenhez fordulunk imában. A Biblia Isten Szava, ezért ahhoz, hogy megértsük, a Szentlélek megvilágosító befolyására van szükségünk. Amikor imádkozunk, először is bölcsességet kérünk Istentől (Jak 1,5), és könyörgünk azért, hogy a Szentlélek vezesse gondolatainkat (Lk 11,13), miközben megnyitjuk az Igét. Az ima természetesen nem korlátozódik a bibliaolvasást megelőző percekre, a Szentírás kutatója könyöröghet az Úrhoz a bibliai szöveggel való viaskodás egész folyamatában, kérhet világosságot, és elmondhatja azokat a nehézségeket is, melyeket az üzenet alkalmazása közben tapasztal. Így párbeszéd jön létre Isten és az Ő Igéje, valamint az emberi eszköz között.

Második lépés: a szöveg olvasása

Jézus boldogoknak nevezi a Jelenések könyvének olvasóit (Jel 1,3). Ő maga előbb felolvasta a kijelölt bibliai szakaszt (Lk 4,16-19), és csak ezt követően kezdte értelmezni és alkalmazni (Lk 4,21-27). A bibliai szöveget olvashatjuk személyesen,

a belső szobában, vagy nyilvánosan az istentiszteleten. Akkor válhatunk otthonosakká a szövegben, ha többször, figyelmesen elolvassuk, lehetőleg a szélesebb összefüggésre való tekintettel. Egy-egy szöveg memorizálása is jót tehet. Ahhoz, hogy könyv nélkül meg tudjuk tanulni a szöveget, többször el kell ismételniünk, így a szöveg egyre előbbé válik számunkra, és így új összefüggések tárulnak fel előttünk.

Harmadik lépés: az összefüggések vizsgálata

Az összefüggéseket vizsgálva meg kell különböztetnünk a történeti-kulturális és az irodalmi összefüggéseket. Utóbbi lehet közvetlen szövegösszefüggés, vagy tágabb összefüggés.

1. Történeti kontextus: A történeti-kulturális összefüggések vizsgálata olyan kérdésekre válaszol, mint a vizsgált bibliai könyv kora, szerzője, az első olvasók kiléte, a szerző célja. Mikor, milyen földrajzi területen játszódtak le a könyven szereplő események? Milyen politikai, társadalmi, gazdasági helyzetben éltek a mű első olvasói? Mit lehet tudni a könyv korának vallási szokásairól, stb.? Ezek az ismeretek, hasznosok, sőt bizonyos esetben nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy megértsük a vizsgálat tárgyát képező szöveget.

2. Irodalmi összefüggés: Az irodalmi összefüggés azokra a versekre, bekezdésekre, fejezetekre és könyvekre terjed ki, melyek megelőzik, illetve követik a kiválasztott szakaszt. Meg szoktuk különböztetni a közvetlen és a tágabb összefüggéseket.

a. A tágabb értelemben vett irodalmi összefüggés legfőképpen azt a bibliai könyvet jelenti, amelyikből a szakaszt választottuk. A kiválasztott szakasz egy nagyobb szövegegység része, amiben a szerző egy átfogó üzenetet közvetít, ezért a szakasz üzenetének illeszkednie kell a szerző által megfogalmazott üzenet egészébe. Egyetlen szövegrészletet sem lehet kiszakítani a könyv nagyobb egységéből, anélkül, hogy ne sérülne a szerző által közvetített üzenet. Ezért a szöveg minden részletét a könyv egészére való tekintettel kell magyaráznunk.

b. A szűkebb értelemben vett összefüggések vizsgálata az egyik legfontosabb feladat. Hogyan kötődik a kiválasztott szakasz ahhoz, amit a szakasz előtt és a szakasz után írt a szerző?

Fontos kérdés az is, hogy a szöveg szerzője milyen irodalmi műfajt választott. Prózával, vagy verssel van dolgunk? A költői műfajok egyik sajátossága a szimbólumok és metaforák kiterjedt használata, amit nem szabad túlzottan szó szerint venni. Óvakodni kell azonban a költői műfaj történeti értékének indokolatlan megkérdőjelezésétől is.

Vajon a szövegösszefüggés történeti elbeszélésre, esetleg prófétai jövendölésre utal? Ha próféciával van dolgunk, el kell döntenünk, hogy klasszikus, vagy apokaliptikus próféciát tanulmányozunk. Utóbbiban, ahogy Dániel és Jelenések könyve igazolja, számos szokatlan képet használnak a szerzők, aminek mély szimbolikus jelentése van. A klasszikus próféciák általában feltételes módon fogalmaznak, egyikük, másikjuk több beteljesedéssel is rendelkezik. Ezzel szemben az apokaliptikus prófécia bemutatja a jó és a rossz közötti küzdelmet, és megerősíti az olvasót abban a hitben, hogy a végső győzelem lehetősége Isten kezében van, ami Isten országában teljeseedik be. Ezért az apokaliptikus próféciák

nem feltételesek, úgy mutatják be a jövőt, ahogy bekövetkezik, nem úgy, ahogy esetleg bekövetkezhet.

Negyedik lépés: a szöveg elemzése

A szöveg elemzése kiterjed a szerkezetre, az irodalmi formára, a szavakra, kifejezésekre, mondatokra, valamint a nagyobb egységekre.

A szöveg nagyobb egységei a bekezdések, ezek vizsgálatánál több szempontot is figyelembe kell venni. Ilyenek a szöveg felosztása, fő gondolata, időbeli és földrajzi utalásai, a szövegben szereplő személyek, és a szövegen belüli részek kapcsolatának jellege.

A Bibliai szöveg felosztása versekre és fejezetekre, nem az íróktól származik, hanem későbbi hozzáadás. Előfordul, hogy a különböző szövegkiadások és fordítások között eltérés van a versek és a fejezetek beosztásában. (Pl.: Jóel próféta könyve a Károli fordításban három fejezet, míg az új protestáns fordításban négy. Az eltérés abból fakad, hogy a Károli fordítás a Lélek kitöltetését a második fejezet részeként mutatja be (Jóel 2,28-32), míg az új protestáns fordítás külön fejezetként (Jóel 3,1-5) kezeli.) Ezért a szöveg vizsgálatakor a fejezetek és versek szerinti beosztást figyelmen kívül kell hagynunk.

A fő gondolat után kutatva, fel kell tennünk a kérdést: hogyan érvel az író? Melyek az uralkodó gondolatok abban, amit leírt? Milyen irányban haladnak gondolatai, írásával milyen célt szeretne elérni az író? Mi az, ami igazán foglalkoztatja, és mi az, ami csupán másodlagosan kötődik a mondanivalóhoz?

Mondatok és mondatrészek: Miután megvizsgáltuk a nagyobb egységeket a szövegben, áttérhetünk a mondatok és mondatrészek elemzésére. Ez magába foglalja a szöveg nyelvtani, mondattani, retorikai vizsgálatát és a kulcsfogalmak elemzését.

Nyelvtan és mondattan: A szöveg nyelvtani és mondattani elemzése kapcsán arra a kérdésre keresünk választ, hogy miről is van szó az adott szövegben. Mi az a sajátos üzenet, amit a szerző el akart mondani? Mivel a mondat jelentése mindig több, mint a benne lévő szavak jelentésének összessége, megértéséhez nem elegendő a felszínes olvasás. Meg kell vizsgálnunk az igeidőket, az igemódokat, a jelzőket, a határozószókat, elemeznünk kell egy-egy specifikus kifejezést, és meg kell vizsgálnunk a mondatban lévő szavak egymáshoz fűződő viszonyát.

Jézus János evangéliumában az alábbi meglepő kijelentést tette: „*mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok*” (Jn 8,58). A mondatban felborult az igeidők viszonya, formailag így lett volna helyes a mondat: *mielőtt Ábrahám lett volna, én már voltam*. Jézus egy ilyen kijelentéssel tökéletesen meg tudta volna fogalmazni az üzentet: nevezetesen azt, hogy Ő öröktől fogva van. Jézus azonban ennél többet akart mondani, ezért olyan igeidőt választott, ami alkalmas volt az áthallásra: hallgatói tudták, hogy Jézus az égő csipkebokor történetére utal (2Móz 3,14), és azt mondja: én vagyok Jahve, a szövetségkötés Istene. Hallgatói megértették a célzást, ezért meg akarták őt kövezni (Jn 8,59).

Retorikai elemek: Napi beszélgetéseink során gyakran élünk olyan nyelvi eszközökkel, mint az irónia, a szarkazmus, a hasonlítás, vagy a retorikai kérdés, amire nem várunk választ. Ezeket a dolgokat a Bibliában is megtaláljuk, sőt még más elemeket is, így a hiperbolát (költői túlzás), az oxiromot (egymás kizáró

ellentétek együttes alkalmazása), a paradoxont, és így tovább. Tudatában kell lennünk ennek, különben félreértjük a bibliai szöveget.

Jézus előszeretettel használta a hiperbolát, mint irodalmi formát. *„Te is Kapernaum, talán az égig emelkedsz? A pokolig fogsz alászállni”* (Mt 11,23). Pál ironikusan fogalmaz, amikor arról beszél, hogy nem jelentett anyagi terhet a korinthusi gyülekezetnek: *„Mert mi az, amiben a többi gyülekezethez képest hátrányba kerültetek, hacsak az nem, hogy én magam nem voltam terhetekre? Bocsássátok meg nekem ezt az igazságtalanságot!”* (2Kor 12,13). Oxiromot találunk az alábbi szakaszban: *„Mert akinek van, annak adatik, és bővelkedik, akinek pedig nincs, attól még az is elvetetik, amije van”* (Mt 13,12), és paradoxon a következőben: *„Mondom nektek, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani”* (Lk 19,40).

A szavak: Amikor egy-egy szó értelmét keressük, a legfontosabb követendő alapelv, hogy a szavak jelentését a szövegösszefüggés határozza meg. Ezért meg kell vizsgálni a szerző szóhasználatát, majd össze kell vetni más bibliai szerzők szóhasználatával. Nagyon fontos megállapítani, hogy egy bizonyos szerző hogyan használt egy-egy szót, mit jelentett ez a szó neki, és mit jelent nekünk. Soha ne vetítsük vissza a bibliai korba a szavak ma ismert jelentését, mert a nyelvek fejlődnek, ennek következtében változik a szavak jelentése is. A szó jelentése módosul a korrallal, és módosul az irodalmi összefüggésekkel is. Az *„Úr napja”* kifejezés mást jelentett János apostol korában (Jel 1,10), mint az egyházatyák idejében. A szavakban rejlő jelentés kiterjedésére, a héber *„sabbath”* szónak sokkal gazdagabb jelentése van, mint akár a magyar *„szombat”* szónak, akár *„a nyugalom napja”* kifejezésnek.

A bibliai szavak értelmét szó szerint kell venni, ez alól az általános szabály alól azok a szavak jelentenek kivételt, ahol a szövegösszefüggésből világosan kiolvasható az átvitt, vagy szimbolikus jelentés. Azok a nyelvtani formák, amelyek a köznyelvben is átvitt értelmet fejeznek ki - metaforák, megszemélyesítések, hiperbolák, eufémizmusok, szimbólumok - így kezelendők a bibliai szövegben is. A szimbólumokat általában maga a szerző magyarázza meg, vagy azon a helyen találjuk meg a magyarázatot, ahonnan a szerző átvette a képet.

Apokaliptikus képek: Ebben az összefüggésben külön kell szólni az apokaliptikus próféciákról, mert ezeknél egy lépéssel tovább kell mennünk. Miután megtettük az előbb felvázolt lépéseket - és csak akkor, ha valóban megtettük - készen állunk arra, hogy gondosan azonosítsuk a szimbólumokat, és megállapítsuk azok történeti vonatkozásait is. Ha lerövidítjük ezt az utat, könnyen hamis azonosításokba eshetünk, amiből olyan értelmetlen rajongás lesz, ami inkább árt a gyülekezet hitének, mint használ.

Ötödik lépés: a szakasz teológiai vizsgálata

Lukács leírta Jézusnak a názáreti zsinagógában tartott programbeszédét (Lk 4,14-27). Úgy tűnik, hogy Lukács számára a legfontosabb üzenet a szabadítás gondolata, ami magában foglalja a pogányokat is. Lukács az összes többi evangélistánál nagyobb hangsúlyt tesz arra, hogy Jézus odafigyel a társadalom megvetett és lenézett tagjaira, mint amilyenek az asszonyok, a vámosok és a pogányok voltak.

Máté evangéliumában viszont arról olvasunk, hogy Jézus - Mózes első könyvének első két fejezete alapján - újragondolta a házasságról szóló teológiai tanítást (Mt 19,1-12).

Ezek a példák azt mutatják, hogy nem elég megérteni a szöveg nyelvtani jelentését, tisztáznunk kell azt is, hogy milyen bibliai, teológiai üzenet rejlik a szövegben. Hogyan fejtette ki az író ezt az üzenetet? Milyen szerepe van a szóban forgó teológiai kérdésnek a könyv egészében, és hogyan viszonyul az író álláspontja más bibliai írókéhoz?

„Ez az a terület, ahol a Szentírás különböző részeinek összevetése rendkívül fontos szerephez jut. Egy sor teológiai téma - Isten, ember, teremtés, bűneset, szövetség, szombat, törvény, maradék, üdvösség, szentély, végső események, stb. - végigvonul az Ó- és az Újszövetségen. Bármely kiválasztott szakasz teológiai értelmezésének összhangban kell lennie a Szentírásnak, mint egésznek a teológiai felfogásával. A Bibliában azt tapasztaljuk, hogy az Újszövetség íróinak teológiai látása feltételez az ószövetségi írók teológiai látását, azokra épít, és azt építi tovább” (Gerard Pfandl).

Hatodik lépés: a szöveg alkalmazása

Pál a Korinthusi első levélben kétszer is kijelenti, hogy Izrael története példa az újszövetségi gyülekezet számára (1Kor 10,6,11). Az apostol e két kijelentés között a bálványimádás, a parázناسág és a zúgolódás veszélyeire hívja fel a figyelmet, miközben felidézi a pusztai vándorlás történetét.

A zsidókhoz írt levél írója a 11. fejezetében a hit hőseiről ír, majd a Zsid 12,1-2. versében levonja a szükséges következtetést: *„ezért tehát mi is, akiket a bizonyágtevőknek ekkora fellege vesz körül, tegyünk le minden ránk nehezedő terhet és a bennünket megkörményező bünt, és állhatatossággal fussuk meg az előttünk lévő pályát. Nézzünk fel Jézusra, a hit szerzőjére és beteljesítőjére...”* Ehhez hasonlóan kell nekünk is alkalmaznunk a bibliai szöveget saját életkörülményeinkre.

Lelkiekhez lelkieket szabva

A Biblia megértésének vannak spirituális feltételi és következményei:

1. a nem lelki ember nem fogadja el az Isten Lelkének dolgait, sőt megismerni sem képes, mert csak lelki módon lehet azokat megérteni (1Kor 2,14). *Isten Lelkének vezetésére van szükségünk* ahhoz, hogy megtaláljuk a Bibliában Isten üzenetét.
2. *hit által értjük meg* - nem csak azt, hogy a világot Isten szava alkotta (Zsid 11,3) - hanem azt is, hogy ez az Isten szólt előbb a próféták által, majd ez utolsó időben Fia által szólt hozzánk (Zsid 1,1-2).
3. *engedelmességre van szükségünk* ahhoz, hogy megértsük Isten üzenetét: ha valaki kész cselekedni Isten akaratát, felismeri a tanításról, hogy vajon Istentől van-e az (Jn 7,17).

Ha követjük ezt a hat lépést, és lelkileg nyitottak vagyunk, kérjük és elfogadjuk Isten vezetését, elkerülhetjük a bibliai szövegek durva félreértését. Minden részletkérdésben soha nem fogunk egyformán látni, de eleget látunk ahhoz, hogy a

Biblia betölthesse küldetését életünkben. Mi ez a küldetés? Pál apostol így vallott róla: *„A teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, a feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre; hogy az Isten embere tökéletes és minden jó cselekedetre felkészített legyen”* (2Tim 3,16-17).

Szilvási József